

Esra GÜNDOĞAN BALDIK ^{ID}

egundogan38@gmail.com

Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Adıyaman,
Türkiye

Research Assistant. Department of Art
History, Adıyaman University, Faculty of
Arts and Sciences, Adıyaman, Turkey

Geliş Tarihi/Received: 25.02.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 23.03.2024

Yayın Tarihi/Publication Date:
28.03.2024

Atf: Gündoğan Baldık, E. (2024). Sivas-
Ulaş-Acıyurt Köy Odaları. *Palmet Dergisi*, 5,
54-72.

Cite this article:

Gündoğan Baldık, E. (2024). Sivas – Ulaş-
Acıyurt Village Rooms. *Journal of Palmette*,
5, 54-72.

Content of this journal is licensed under
a Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

Sivas- Ulaş- Acıyurt Köy Odaları

Sivas – Ulaş- Acıyurt Village Rooms

ÖZ

Bu çalışmada Sivas'ın yaklaşık 42 km güneyinde yer alan Ulaş İlçesine bağlı Acıyurt köyünde tespit edilen köy odaları incelenmiştir. İlçenin 25 km güneyinde konumlanan köy içerisinde üç adet köy odası tespit edilmiştir. Ulaş ilçesine ait Türk devri yapıları çeşitli yayınlarda tanıtılma imkânı bulmuştur.

Ancak yapılan incelemeler doğrultusunda Ulaş İlçesi Acıyurt Köyü'nde yer alan köy odalarının bu zamana kadar yapılan herhangi bir çalışmanın kapsamı dahiline alınmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple biri kullanım dışı kalmış, ikisi kullanıma devam eden köy odalarını fotoğraf ve çizimler vasıtasıyla kayıt altına almak ve Sanat Tarihi bilim dünyasına tanıtmak amaçlanmıştır. Türk halk kültürünün önemli birer mimari yansıması olan köy odaları, birçok bölgede işlevlerini yitirip yok olmaya yüz tutmuş mimari unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada bugün hâlen ayakta olan Acıyurt Köy Odalarının mimari açıdan değerlendirilerek Türk Halk Mimarisi içerisindeki yerlerinin tespit edilmesi ve köy odalarının Türk kültüründe yer edindiği önemleri hakkında bilgi verilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivas, Acıyurt Köyü, Köy Odası, Sivil Mimari

ABSTRACT

In this study, the village rooms identified in the Acıyurt village of Ulaş district, located approximately 42 km south of Sivas, were examined. Three village rooms were identified in the village located 25 km south of the district. Turkish period structures belonging to Ulaş district had the opportunity to be introduced in various publications. However, upon examination, it was determined that the village chambers in Acıyurt village of Ulaş district were not included in the scope of any study carried out so far. For this reason, it is aimed to record the village rooms, one of which is out of use and two of which are still in use, through photographs and drawings and to introduce them to the world of Art History science. Village rooms, which are an important architectural reflection of Turkish folk culture, appear as architectural elements that have lost their functions and are about to disappear in many regions. In this study, it is aimed to evaluate the Acıyurt Village Chambers, which are still standing today, from an architectural perspective, to determine their place in Turkish Folk Architecture and to give information about the importance of village chambers in Turkish culture.

Keywords: Sivas, Acıyurt Village, Village Room, Civil Architecture

Giriş

Türk Kültüründe Köy Odaları

Türklerde misafirperverlik anlayışının önemli birer somutlaştırıcısı olan köy odaları, inşa edildikleri bölgelere göre; barana, hanedan odası, yâren odası, konuk odası, misafirhane ya da köy konağı gibi farklı isimlerle varlığını devam ettirmektedir (Tay, 2019, s. 600). Köy odaları, dışarıdan köye gelen yabancı misafirlerin herhangi bir karşılık beklemezsizin her türlü ihtiyacının karşılandığı, köy halkının bir araya gelip ortak problemler için kararlar aldığı, eğlenceler düzenleyerek eğlendiği ya da sohbet ettiği sosyal mekanlardır. Bu işlevleri dışında hâlen ayakta ve işler durumda olan köy odaları geçmişte olduğu gibi günümüzde de düğünlerde, cenazelerde ve bayramlarda kullanılarak birçok alanda köy halkına hizmet etmektedir. Türk misafirperverliğinin bir yansıması olarak misafir ağırlama gibi önemli bir işlevi üstlenen köy odaları, Bey otağlarının aldığı yeni bir biçim olarak görülmekte ve Orta Asya'dan Anadolu'ya aktarılan bir gelenek olarak kabul edilmektedir (Sevindik, 2013, s.45).

Köy odaları, Anadolu'da halk mimarisi içinde ele alınmaktadır. Kırsal yaşam kültüründe oldukça önemli bir yere sahip olan köy odaları, kimi zaman odayı yaptıran baninin evinin yakınında, kimi zaman da köy yerleşiminin merkezinde ya da cami etrafında inşa edilmişlerdir. Çevresel, sosyal ve kültürel etkenlerle inşa edilmiş, yöresel unsurların yer aldığı halk mimarisinin önemli birer örneğini teşkil eden köy odaları, köye uğrayan yabancı yolcuların konakladığı, köy halkının birlikte vakit geçirmek üzere toplandığı mekanlar olmak dışında bünyesinde barındırdığı kendine özgü mimari ve süsleme unsurları ile önemli birer sivil mimarlık örnekleridir (Gürsoy, 2021, s.725). Burada dikkate değer hususlardan biri Anadolu'da inşa edilmiş köy odalarının yalnızca erkeklerin kullanımına sunulan mekanlar olmasıdır. Öyle ki inşa edildikleri köyde erkeklerin toplanarak sohbet, eğlence, bayramlaşma vb. çeşitli etkinlikleri yürüttükleri bu mekanlar kadınlar tarafından kullanılmamıştır (Bağbaşı & Sağıroğlu Arslan, 2022, s.1036). Ancak okul bulunmayan köylerde köy odalarının bir mektep gibi kullanılarak okur-yazar kişilerin köy çocuklarına ya da yetişkinlerine okur yazarlık veya kuran-ı kerim öğrettiği de bilinmektedir (Bağbaşı, 2024, s.1809).

Anadolu'da bani bakımından iki tip köy odası ile karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki köy halkının madden ve iş yükü açısından birlikte inşa ettirdiği köy odaları, diğeri ise köyde maddi açıdan kudretli ailelerin inşa ettirdikleri şahsi köy odalarıdır (Ekici, 1990, s.745). Anadolu'nun farklı bölgelerinde inşa edilen bu odalarda yerel yapım tekniklerindeki küçük farklılıklara rağmen aile yapısı ve gelenek görenekler gibi ortak kültürel etkiler neticesinde mimarlık örneklerinde bir bütünlük görülmektedir (Çekül Vakfı Tarihi Kentler Birliği, 2012, s.12). Anadolu'daki köy odaları genel olarak, hem konukların ağırlanabileceği hem de köy halkının bir araya gelebileceği şekilde planlanmış, tek ya da iki katlı mimari eserlerdir (Tay, 2018, s.249.).

Köy odaları genel çerçevede aralık ve oda olmak üzere iki bölümden oluşmakta, ahır, samanlık ve tuvalet gibi bölümler ise odanın altında ya da dışında yer almaktadır (Karpuz, 2014, s.457). Odaların hemen hepsinde işlevsellik ön planda tutulmuş olup Türk yaşam tarzının gerektirdiği sedir, dolap, yüklük, seki, niş gibi öğelere yer verilmiştir (Çekül, 2012, s.14).

Özellikle çalışma alanını oluşturan Sivas ilinde bazı odaların köy konaklarına çevrilerek işlevlerini devam ettirdiği görülsede sınırlı sayıda ayakta kalabilmiş ya da ayakta olmasına rağmen işlevini kaybetmiş çok sayıda köy odası bulunmaktadır. Lokman Tay'a (2019, s.601) göre bunun sebepleri arasında ulaşım sorununun son 40-50 yılda önemli ölçüde çözümlenerek konaklamak için köy odalarına ihtiyacın kalmaması ve günümüzde televizyon, telefon, bilgisayar gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile insanların bir araya gelip sohbet etme alışkanlığının neredeyse yok olması sayılabilir.

Bu çalışmada Türk kültürünün önemli birer mimari yansıması olan köy odalarının Sivas Acıyurt köyünde ayakta kalabilmiş örnekleri tanıtılmaya çalışılacaktır.

Acıyurt Köy Odaları

İhsan Şahin Odası; Yapı, köy yerleşiminin güneyinde yer almaktadır. Müstakil olarak inşa edilmiş olup, aralık, mutfak ve tek bir odadan meydana gelmektedir (Çizim 1). Yapının inşasında ahşap ve taş malzeme kullanılmış olup günümüzde tamamen sıvalıdır. Moloz taş duvar örgüsünün ahşap hatıllarla desteklendiği yapıda tavan ve taban tamamen ahşap malzeme ile kapatılmış olup üzeri dışarıdan kırma çatılıdır. Yapının aralık bölümünde yer alan kandillik üzerinde 1319 tarihi yazmaktadır. Bu tarih ev sahibi İhsan Şahin'in ailesinin 1889 yılında köye yerleştiğine dair beyanları ile de uyusmaktadır. Bu verilerden yola çıkıldığında yapının H. 1319 / M. 1901 tarihinde inşa edildiği kabul edilmektedir.

Yapının dışarıda kuzey ve güney cepheleri tamamen sağır bırakılmış olup, batı cephede içeride mutfak bölümünü aydınlatan iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Giriş kapısını ihtiva eden doğu cephe kuzey uçta eyvanlı formda bir giriş kapısına sahip olup kapının üzerinde yatay dikdörtgen formda pencere açıklığı bulunmaktadır (Foto. 1). Yapı ile çağdaş olan ahşap kapı kanatları herhangi bir bezeme unsuruna sahip olmamakla birlikte iki kanatta da yer alan kapı tokmakları dikkat çekicidir. Kapı tokmaklarının her ikisi de aynı form ve boyutlarda olup, dokuz dilimli bir yaprağı andıran gövdeye "C" biçimindeki iki kıvrımdan oluşan tokmağın yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Tokmakların aynalık kısımlarına bağlanan halkanın üst taraftaki uçları volüt biçiminde son bulmuştur. Halkanın alt kısmına ise merkezde yan yana üç adet elips şekli eklenmiştir (Foto. 2). Odanın doğu cephesinde giriş kapısının kuzeyine yerleştirilmiş iki adet dikdörtgen formda düz ahşap lentolu pencere açıklığı dışında herhangi bir ışık kaynağı bulunmamaktadır.

Doğu cephede bulunan kapı açıklığından geçilerek ulaşılan aralık bölümü doğu-batı doğrultuda dikdörtgen bir mekânı ihtiva etmektedir. Bu mekân batı duvarında bir, kuzey duvarında ise iki adet kapı

açıklığına sahiptir. Batıdaki kapı açıklığı yapının mutfak bölümüne geçit verirken esas odaya giriş aralık bölümünün güney duvarında yer alan kapı açıklığı ile sağlanmaktadır. Güney duvarda bulunan ikinci kapı açıklığı ise dar bir geçit vasıtasıyla yapının dışına açılmaktadır. Aralık bölümünün kuzey duvarında bir adet kaş kemerli niş ile üzerinde 1319 tarihinin kazılı olduğu bir adet alçı kandillik yer almaktadır. Aralık mekânının üzeri ahşap tekne tavan ile kapatılmış olup herhangi bir bezeme unsuruna sahip değildir (Foto. 3).

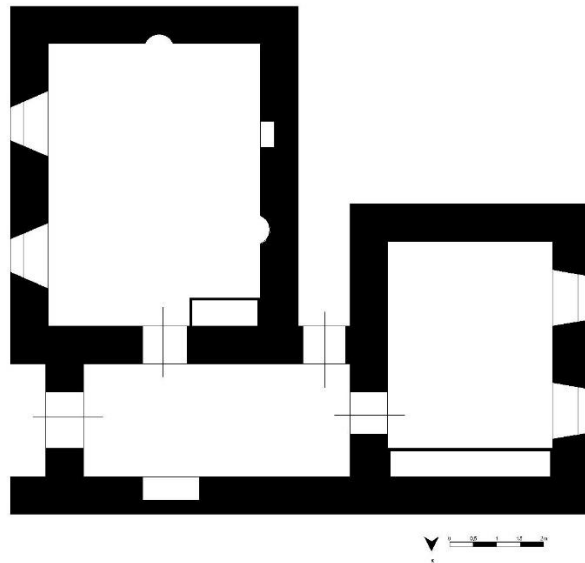
Aralık mekanının batı duvarında bulunan kapı açıklığı ile yapının mutfak bölümüne geçilmektedir. Mutfak, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir mekânı ihtiva etmekte olup üzeri ahşap kirişlemeli tavan ile kapatılmıştır. Mutfak mekânın aydınlatılması batı duvarında yer alan iki adet dikdörtgen formda şevli pencere ile sağlanmaktadır. Pencereilerin arasına bir adet alçı kandillik yerleştirilmiştir. Mutfağın kuzey duvarının tamamı ahşap dolaplar ile kapanmış durumda olup doğu duvarında herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. (Foto. 4).

Yapının esas odasına aralık mekanının güney duvarında bulunan kapı açıklığı ile geçilmektedir (Foto. 5). Kapı açıklığı ile oda zemini arasında yaklaşık 30 cm yükseklik farkı bulunmaktadır. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir plana sahip oda, doğu duvarında yer alan iki adet dikdörtgen formda şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın dört duvarında devam eden ve taban döşemesinden yaklaşık 1,5 metre yükseklikte konumlandırılmış ahşap bordür iki parça ahşabın birleştirilmesiyle bezemesiz olarak vücuda getirilmiştir. Bu bordür, üzerine eklenmiş çiviler ile askılık olarak kullanıma dahil edilmiştir. Odanın kuzey duvarında, kapı açıklığının batısına yerleştirilmiş ahşap yüklük dolabı bulunmaktadır. Yapı ile aynı tarihte yapılmış bu dolap iki kapaklı olup herhangi bir bezeme unsuruna sahip değildir. Odanın batı duvarı bir adet niş açıklığı ile bir adet niş şeklinde dolaba sahiptir. Bu duvar uzantısının kuzeyinde uzunlamasına dikdörtgen formda ve yuvarlak kemerli bir niş açıklığı bulunmakta olup niş içerisine yonca formunda bir adet alçı kandillik yerleştirilmiştir. Duvar uzantısının güneyinde yer alan küçük dikdörtgen formlu dolap nişi ise ahşap kapaklı ve bezemesizdir. Odanın güney duvarında doğu duvarındaki ile aynı form ve ölçülerde bir adet niş açıklığı bulunmaktadır. Bu niş açıklığı kibleyi gösterdiği için duvar uzantısının merkezine konumlandırılmış olup içerisine karşılıklı iki adet düz kandillik yerleştirilmiştir.

İhsan Şahin Odası'nın en karakteristik özelliği şüphesiz ahşap tavan bezemeleridir. Odanın tavanı genişçe bir tekne tavanın süslemeli bir bordür ile daraltılarak merkeze daire formda bezemeli bir göbeğin yerleştirilmesi ile tamamlanmıştır (Foto. 6). Tekne tavanı daraltan bezemeli bordür, farklı genişlikte üç sıra kuşaktan oluşmaktadır. Bu kuşaklardan en dıştaki üç yapraklı bitkisel motiflerin yan yana sıralandığı kompozisyondan meydana gelmektedir. Ortada yer alan kuşak en geniş kuşağı oluşturmakta olup "S" ve "C" kıvrımlı dalların sardığı palmet motifleri ayna aksı oluşturacak şekilde yan yana sıralanmıştır. En içte yer alan son kuşak ise kıvrımdallar ve yapraklardan oluşan grift bir bezeme örgüsüne sahiptir. Tekne tavanı dört yönde dolaşan bu üçlü bordür kuşağı dikdörtgenin dört köşesinde

üçgen oluşturacak şekilde birbirine bağlanarak devam ettirilmiş olup bu alanlar da bitkisel bezeme kompozisyonları ile doldurulmuştur.

Ahşap malzemeden yapılarak çivi ile ahşap tavana çakılan daire formlu göbek kısmının merkezinde üst üste yerleştirilmiş ve merkeze doğru küçülen dört adet daire yer almaktadır. Bu dairelerin dış çevresi dilimli formda şekillendirilerek hareketlendirilmiştir. Merkezde yer alan bu dairelerden sonra göbek ince ahşap çıtalarla otuz dokuz dilime ayrılmıştır. Her bir dilimin içerisinde merkezden dışa doğru boyutları büyüyen dört sıra "C" kıvrımlı dalların sardığı dört dilimli palmet motifleri ile bezenmiştir. Göbeğin en dışta yer alan bölümü ise her bir dilimde dairelerin içerisinde kabartma olarak yer alan dört kollu yıldızvâri motifler ile son bulmuştur (Foto. 7).

Çizim 1. İhsan Şahin Odası Planı (Esra G.B.)

Foto. 1. İhsan Şahin Odası – Genel Görünüm (Esra G.B.)

Foto. 2. İhsan Şahin Odası-Giriş Kapısı (Esra G.B.)

Foto. 3. İhsan Şahin Odası-Aralık Mekânı (Esra G.B.)

Foto. 4. İhsan Şahin Odası-Mutfak

Foto. 5. İhsan Şahin Odası-Esas Mekân (Esra G.B.)

Foto. 6. İhsan Şahin Odası-Ahşap Tavan (Esra G.B.)

Foto. 7. İhsan Şahin Odası-Tavan Göbeği (Esra G.B.)

Cahit Sönmez Odası; Yapı, köy yerleşiminin güneyinde konumlandırılmıştır. Müstakil olarak inşa edilmiş yapı dış sofalı tek bir odadan ibarettir (Çizim 2). Yapının inşasında ahşap ve taş malzeme kullanılmış olup günümüzde âtil durumdadır. Moloz taş duvar örgüsüne sahip yapıda tavan ahşap, zemin ise toprak malzemeli olup odanın üzeri düz damdır. Yapı üzerinde inşa tarihini gösteren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Köyde inşa edilmiş diğer odalardan yola çıkılarak 20. Yüzyıl başlarında inşa edildiği düşünülmektedir.

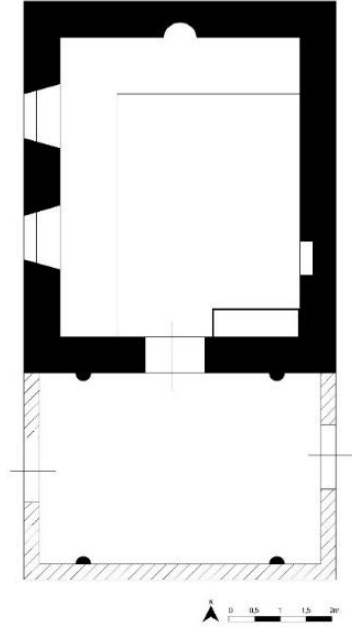
Yapı, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir oda ile odanın güneyinde yer alan bir dış sofadan meydana gelen plana sahiptir. Yapının kuzey ve güney cepheleri tamamen sağır bırakılmış olup herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Doğu cephede ise sonradan eklenmiş bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Yapının doğu cephesi orijinalde ahşap direklerin taşıdığı ahşap kirişlemeli üst örtüye sahip açık formda bir dış sofayı barındırıyorken günümüzde bu sofa duvarlar ile kapalı duruma getirilmiş haldedir. Batı cephe iki adet dikey dikdörtgen formda ve düz ahşap lentolu pencere açıklığına sahiptir. Bu cephenin doğu ucunda orijinal dış sofanın sonradan duvar örülerek kapatılması sonucu eklenen bir adet kapı açıklığı bulunmaktadır. (Foto. 8).

Batı cephenin güney ucunda bulunan kapı açıklığından geçilerek odanın dış sofasına ulaşılmaktadır. Dış sofa orijinalde ikisi odanın güney duvarında ikisi kuzeye yerleştirilmiş dört ahşap direğin taşıdığı üç yönde açık ahşap üst örtülü bir plana sahiptir. Açık düzende dış sofa sonraki dönemlerde duvar örülerek kapalı hâle getirilmiş olup doğu-batı doğrultuda uzanan sofanın doğu ve batısına birer adet kapı açıklığı yerleştirilmiştir (Foto. 9).

Dış sofanın kuzeyinde yer alan kapı açıklığı ile esas odaya geçilmektedir. Oda, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı olup tavanı ahşap, taban döşemesi ise topraktır (Foto. 10). Esas mekân, batı duvarına açılmış iki adet dikdörtgen formda şevli pencere ile aydınlatılmakta olup pencerelerin arasında bir adet alçı kandillik yer almaktadır. Odanın dört duvarına yerleştirilen ve taban döşemesinden yaklaşık 1,5 metre yükseklikte konumlandırılmış ahşap bordür iki parça ahşabın birleştirilmesiyle yapılmış askılık alanlarını oluşturmaktadır. Oda içerisinde batı duvardan başlayıp "L" biçiminde kuzey duvarda devam eden ahşap sedir uygulaması yapı ile çağdaştır. Sedir, zeminden yaklaşık 40cm yükseklikte olup ahşap ayaklar ile taşınmaktadır. Güneyde giriş kapısının hemen doğusuna yerleştirilen ahşap dolap orijinaldir (Foto. 11). Odanın doğu duvarına güneye kaydırılmış şekilde konumlandırılan ahşap kapaklı küçük dikdörtgen formu dolap nişi yerleştirilmiştir. Mekânın kuzey duvarının merkezinde bir adet yuvarlak kemerli niş bulunmaktadır. Nişin yuvarlak kemerinin doğu ve batısında birer adet yüzeyden kabartmalı şekilde işlenmiş gülbezek motifi yer almaktadır. Ayrıca niş boşluğunun içerisine üç adet alçı kandillik yerleştirilmiştir. Bu kandilliklerden merkezdeki dört yapraklı bir çiçek buketi şeklinde tasarlanmışken niş boşluğunun doğu ve batı yanlarına yerleştirilen kandillikler daha küçük boyutta ikişer yapraklı çiçek buketi şeklinde uygulanmıştır (Foto. 12).

Odanın üst örtüsü göbekli tavadır. Ahşap malzemedan inşa edilen tekne tavan ve çerçevesi sade bırakılmış olup tavan göbeği süslemelidir. Tavan göbeğinin merkezinde üst üste yerleştirilmiş ve merkeze doğru küçülen dört adet daire yer almaktadır. Bu dairelerin dış çevresi dilimli formda şekillendirilerek hareketlendirilmiştir. Dairelerin merkezine ise kum saati biçiminde ahşap sarkıt yerleştirilmiştir. Merkezde yer alan bu dairelerden sonra göbek ince ahşap çıtalarla yirmi iki dilime ayrılmıştır. Her bir dilimin içerisinde merkezden dışa doğru boyutları büyüyen sekiz sıra volüt biçiminde kıvrımdal motifi yer almaktadır. Dilimlerin en dışta yer alan bölümleri her bir dilimde dairelerin içerisinde kabartma olarak yer alan beş kollu yıldızvâri motifler ile sonlandırılmıştır. Ahşap bezemeli göbek en dışta tek sıra dilimli bordür ile çevrelenerek son bulmuştur (Foto. 13).

Çizim 2. Cahit Sönmez Odası- Planı (Esra G.B.)

Foto. 8. Cahit Sönmez Odası- Genel Görünüm (Esra G.B.)

Foto. 9. Cahit Sönmez Odası-Dış Sofa (Esra G.B.)

Foto. 10. Cahit Sönmez Odası- Esas Mekân (Esra G.B.)

Foto. 11. Cahit Sönmez Odası-Ahşap Dolap (Esra G. B.)

Foto. 12. Cahit Sönmez Odası- Yuvarlak Kemerli Niş (Esra G. B.)

Foto. 13. Cahit Sönmez Odası-Ahşap Tavanı (Esra G.B.)

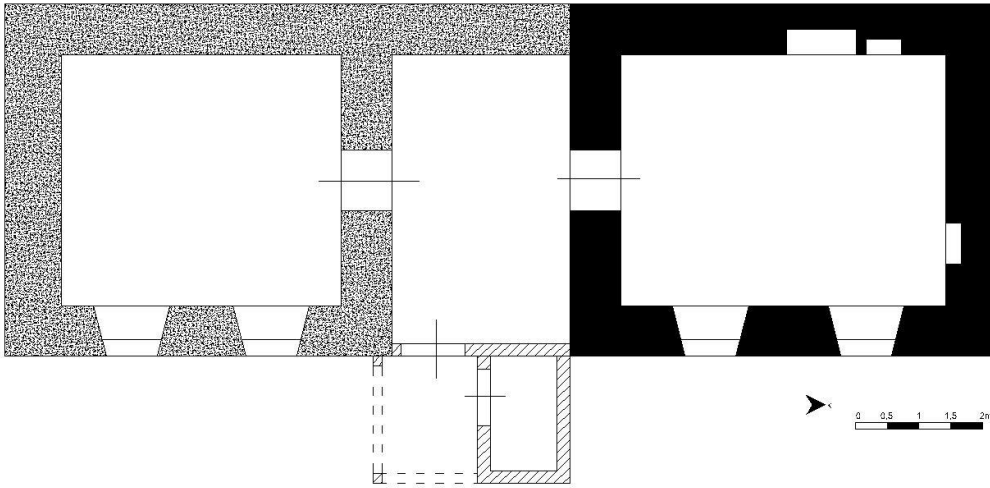
Cahit Ülger Odası; Yapı, köy meydanına yakın bir alanda konumlandırılmıştır. Müstakil olarak inşa edilmiş yapı temelde üç birimden oluşmaktadır. Kuzey-güney doğrultuda uzanan ana kütle, merkezdeki aralık mekânın kuzey ve güneyinde birer odadan ibaret plana sahiptir. Bu mekanlardan kuzeyde bulunan oda esas köy odasını teşkil etmektedir (Çizim 3). Odanın inşa tarihine dair herhangi bir kitabe ya da belge bulunmamakla birlikte odanın mirasçısı olan aile üyeleri 1918 tarihini vermektedir. İhtiva ettiği özellikler ve ailenin beyanlarından yola çıkılarak yapının 20. Yüzyıl başlarında inşa edildiği düşünülmektedir.

Yapı, moloz taş ve ahşap malzeme ile inşa edilmiş olup tabanı toprak üzeri düz damdır (Foto. 14). Günümüzde tadilata alınan binanın beden duvarları tamamen beton sıva ile kaplanmış, üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. Yapının kuzey, güney ve batı cepheleri tamamen sağır bırakılmış olup bu cephelerde herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Ön cepheyi teşkil eden doğu duvarı ise merkezde bir kapı açıklığı ile nu kapı açıklığının kuzey ve güneyine her bir odayı aydınlatan ikişer pencere açılmıştır. Toplamda dört adet dikey dikdörtgen formda ve düz lentolu pencere açıklığı bulunan doğu cephede merkezde yer alan giriş kısmı orijinalde eyvanlı tarzda iken tadilatlar sonucu sundurmalı girişe dönüştürülmüştür (Foto. 15).

Günümüzde ikisi serbest ikisi duvara gömülü dört ahşap direğin taşıdığı sundurmalı girişten geçilerek ana kütlelerin aralık kısmına ulaşılmaktadır. Aralık bölümü doğu-batı doğrultuda dikdörtgen bir alandan ibaret olup dış cephede olduğu gibi tadilatlar sonrası tamamen beton sıva ile kaplanmıştır. Bu mekân, kuzey ve güneyinde yer alan birer adet kapı açıklığı ile gerisindeki mekanlara geçit vermektedir. Esas köy odasına giriş aralığın kuzey duvarında bulunan kapı açıklığı ile sağlanmaktadır.

Esas oda kuzey-güney doğrultuda kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Tadilatlar esnasında yalnızca zemini beton kaplanan odanın büyük bir kısmı orijinal haliyle bırakılmıştır. Doğu duvarına açılmış iki adet dikdörtgen formda şevli pencere ile aydınlatılan mekânın kuzey duvarında bir adet küçük boyutta ve ahşap kapaklı orijinal niş dolabı bulunur. Aynı dolap batı duvarda da aynı biçim ve ölçüde uygulanmıştır. Batı duvarda orijinal haliyle bırakılan bu niş şeklindeki dolabın hemen yanında bulunan ve daha büyük boyuttaki yüklük nişi günümüz malzemeleri ile kapatılarak kapaklı bir dolap hâline dönüştürülmüştür (Foto. 16). Odanın dört duvarında da yer alan ve iki parça ahşabın birleştirilmesiyle elde edilen askılık alanları orijinal hâliyle bırakılmıştır.

Yapının inşa edildiği dönemdeki haliyle günümüze gelebilmiş ahşap üst örtüsü, tekne tavanın merkezine yerleştirilen dairevi göbekten oluşmaktadır. Tekne tavan, 15 parça ahşabın üzerinde kabartma şeklinde zigzag motifi bulunan ahşap çıtalarla birleştirilmesi ile vücuda getirilmiştir. Ahşap çıtaların üzerindeki bu motifler mavi renk boyalı olup orijinaldir (Foto. 17). Merkeze çivilerle çakılmış ahşap göbek ise köyde tespit edilen diğer iki odanın tavan göbeklerinden farklı olarak geometrik unsurlar ile bezenmiş ve renkli boyalar ile boyanmıştır. Göbeğin merkezinde üst üste yerleştirilmiş ve merkeze doğru küçülen üç adet daire bulunur. Bu dairelerin etrafına muntazam olmayan düzende çıtalar yerleştirilerek birbirinden farklı genişlikte yarım baklava dilimi motifleri oluşturulmuştur. Toplamda dokuz adet elde edilen yarım baklava dilimi formuna sahip alanların içerisine tam formda birer baklava dilimi motifi eklenmiştir. Tamamen düzensiz olarak oluşturulan bu geometrik bezeme kompozisyonu yarım dairelerden oluşan bir sıra bordür ile çevrelenmiştir. Göbeğin en dışında da bu yarım daireleri çevreleyen ince bir kuşak dolanmaktadır (Foto. 18).

Çizim 3. Cahit Ülger Odası – Plan (Esra G.B.)

Foto. 14. Cahit lger Odası-Tadilat ncesi Görünüm (lger Ailesi Arřivi)

Foto. 15. Cahit lger Odası-Tadilat Sonrası Görünüm (Esra G.B.)

Foto. 16. Cahit lger Odası- Esas Mekân (Esra G.B.)

Foto. 17. Cahit Ülger Odası-Ahşap Tavan (Esra G.B.)

Foto. 18. Cahit Ülger Odası- Ahşap Tavan Göbeği (Esra G.B.)

Değerlendirme

Kübra Karabulut Ay tarafından 2020 yılında yapılan çalışmada Sivas'ın Ulaş ilçesine bağlı Acıyurt Köyü'nde 1889 yılında inşa edilmiş ve 1999 yılında Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından tescil edilen Mihrali Bey Konağı (Foto. 19) ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır (2020: 248-255). Aynı çalışmada konağı yaptıran Mihrali Bey'in 1877 Osmanlı-Rus Harbinde önemli kahramanlıkları olduğu ve savaş sonrası devlet eliyle Ulaş'a yerleştirildiğinden bahsedilmektedir (2020: 255). Bu bilgiden yola çıkılarak Mihrali Bey'in Ulaş'a yerleştirilirken kendi ailesinden ve yakınlarından birçok kişiyi de beraberinde getirdiği aşikâr kabul edilmelidir. Öyle ki kendisiyle birlikte Acıyurt'a yerleşen yakınları ekonomik durumlarının elverdiği ölçüde köy odalarını vücuda getirmiş, çoğu yok

olmak üzere günümüze gelebilenler ise önemli birer halk mimarisi örneği olarak varlığını devam ettirmiştir.

Foto. 19. Mihrali Bey Konağı (Kübra K.A., 2020, s. 879)

Acıyurt'ta yapılan saha çalışması sonucu üç adet köy odası tespit edilebilmiştir. İncelenen yapılardan yalnızca İhsan Şahin'in odasının kesin inşa tarihi bilinmekte (1901), diğer odaların inşa tarihine dair herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. Bununla birlikte bu odaların mimari, malzeme ve teknik özellikleri dikkate alındığında ve Mihrali Bey ile yakınlarının bölgeye yerleştirildiği tarih de göz önünde bulundurulduğunda köy odalarının tamamını 20. Yüzyılın başlarına tarihlemek uygun olacaktır.

Anadolu'nun dört bir yanında inşa alanı bulan köy odaları genellikle buldukları bölgenin geleneksel yapı malzemesi ile vücuda getirilmişlerdir (Özkan, 2012, s. 1- 4; Karpuz, 2013, s.345-360). İç Anadolu Bölgesi'nin doğusunda konumlanan Sivas ili, genel olarak bozkır ikliminin hâkim olduğu ve ağaç popülasyonunun kısıtlı olduğu arazilere sahiptir. Bu sebeple Sivas İli'nin geleneksel yapı malzemesi inceleme yaptığımız Acıyurt köy odalarında da görüldüğü üzere taş ve kerpiçtir. Ahşap malzeme ise yapıların taşıyıcı iskeletinde karkas sistem malzemesi olarak ya da iç mekân tavan ve taban kaplamalarında kullanılabilmiştir (Sözen & Eruzun, 1992, s.243- 245). Tamamı kaba yonu taş malzeme ile inşa edilen bu odaların her birinde girişlemeli ahşap üst örtünün içeriden ahşap kaplama ile kapatılarak merkezde bir göbek ile hareketlendirildiği örtü sistemi kullanılmıştır.

Tespit edilen köy odaları kat sayısı açısından değerlendirildiğinde tamamı tek katlı yapılmış örneklerdir. Yozgat, (Ersoy, 2017, s.91-117), Konya (Karpuz, 2013, s.131-147) ve Sivas'ta (Bulut, 2017, s.13-31) tek katlı örneklerin yanı sıra iki katlı örnekler de yoğunluktadır. Bu sebeple özellikle İç Anadolu bölgesinde inşa edilmiş köy odalarının çoğunlukla tek ya da iki katlı inşa edildiği genellemesi doğru olacaktır.

Asıl oda bölümü açısından Acıyurt köy odalarının mekân kurgusu Sivas havalisi başta olmak üzere Anadolu'nun birçok bölgesinde inşa edilmiş köy odaları ile benzer özellikler taşımaktadır. Sivas köy odaları genellikle nimsekili(mumsekili) ve serenli olarak iki plan tipi çerçevesinde ele alınmış olup (Bulut, 2017, s.22-26; Özdeğer, 2019, s.289-299) serenli köy odalarının Acıyurt köy odalarından temel

farkı esas odaların aşağıdaki ve kilimüstü adı verilen kot farkına sahip iki bölümün ahşap sütunlara atılmış kemerler ile birbirinden ayrılmasıdır (Özdeğer, 2019, s.294).

Acıyurt köy odaları geleneksel köy odalarında olduğu gibi aralık ve asıl odayı teşkil eden *esas yapı* ile hela, ahır, atlık vb. yardımcı birimlerin olabileceği *yardımcı bölümlerden* oluşmaktadır (Karpuz, 2000, s.332). Yardımcı bölümler genelde orijinal halleriyle günümüze gelememiş ya da tamamen yok olmuştur. Esas yapıyı oluşturan mekanlardan aralık bölümü genellikle odanın hemen girişinde yer alan, odadan daha küçük boyutta hazırlık mekanları olarak karşımıza çıkmaktadır. İhsan Şahin odasının aralık mekânında bulunan kandillikler mütevazi birer süsleme ögesi olarak kabul edilebilir. Cahit Ülger odasının aralık mekânı tamamen bezemesiz iken Cahit Sönmez odasında aralık mekânın yerini dış sofa uygulaması almıştır.

Acıyurt köyü odaları iç mekân düzenlemesi bakımından Anadolu'nun birçok yöresinde inşa edilmiş köy odalarında olduğu gibi geleneksel Türk Evinin karakteristik özelliklerini yansıtan daha küçük ölçekli mekanlar olarak düşünülebilir. Bu karakteristik elemanların başında ocak, niş ve yüklük gelmektedir. Ancak incelenen örneklerin hiçbirinde ocak uygulamasının günümüze gelebilen örneği ve / veya kalıntısına dair bir emare ile karşılaşılmamıştır. Esas odalar günümüzde odun sobası ile ısınmakla birlikte daha evvelki dönemlerde bu ihtiyacın mangal benzeri bir ısıtma sistemi ile karşılandığı düşünülmektedir. Öte yandan odaların tamamında niş ve yüklükler bulunmaktadır. Ayrıca Cahit Sönmez odasında "L" biçiminde ahşap bir sedir bulunmaktadır. Diğer iki oda ise minder ve yastıklarla çevrilidir.

Köy odası geleneğinin daha evvelki yıllara dayandığı düşünülse de Acıyurt köyünde üzerinde inşa tarihi bulunan tek oda İhsan Şahin odasıdır. 20. Yüzyılın hemen başında inşa edilen odanın ahşap tavan süslemesi 19.-20. Yüzyıl geleneksel konut mimarisinde sıkça rastlanan "S" ve "C" kıvrımlı, bitkisel kompozisyonlu örneklerden birini teşkil etmektedir. Yine 20. Yüzyıl başlarında inşa edildiği düşünülen Cahit Sönmez odası'nın ahşap tavan göbeği de İhsan Şahin odası ile benzer bitkisel kompozisyonda ancak daha mütevazi bir örneği sunmaktadır. Cahit Ülger odası ise süsleme bakımından daha sade ve geometrik düzende bir ahşap tavan göbeği ile inşa edilmiştir.

Sonuç

Sivas geniş toprakları içerisinde geniş bir kültür çeşitliliğine sahip bir şehirdir. Şehrin kent merkezi ve kırsal yerleşimlerinde varlığını sürdüren kamu yapıları, sivil mimarlık örnekleri ve hatta meydan-sokak dokuları tarihi ve kültürel mirasımızın önemli örneklerini barındırmaktadır. Çalışmamızın gerçekleştiği Ulaş ilçesinde olduğu gibi şehrin kırsal yerleşimlerde karşılaşılan mimari örnekler yerel mimarlık kültürü ve yapım geleneklerinin önemli birer ögesi olması bakımından önem arz etmektedir. Bu sebeple köy yerleşimleri yöre halkının kültür ve geleneklerinin yanı sıra yerel inşa teknik ve yöntemleri konusunda bilgiler vermesi bakımından kıymetlidir.

Acıyurt'ta yapılan arazi çalışması sonrasında toplam 3 adet tarihi öneme sahip köy odası tespit edilebilmiştir. İnceleme yapılan odaların tamamı tek katlıdır. Dış cephe itibariyle sade bir görünüme sahip bu yapılar, mimari ve süsleme özellikleri açısından da genel olarak yalın özellikler sergilemektedir. Ancak köy odalarının tarihi ve kültürel değerler açısından barındırdığı zenginlik göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Tespit edilen köy odalarından Cahit Ülger odası orijinal özelliklerinin bir kısmını kaybetmiş, Cahit Sönmez odası orijinal haliyle günümüze ulaşabilmiş ancak terkedilmiş olması sebebiyle harabe duruma gelmiştir. İhsan Şahin odası ise orijinal hali korunarak günlük kullanıma hizmet ettiği için uzun bir süre daha varlığını devam ettirmesi muhtemel bir yapıdır.

Günümüzde köylerdeki nüfusun büyük oranda azalması, köy yollarının gelişerek ulaşım sorunun büyük ölçüde ortadan kalkmış olması ve çağın gerektirdiği teknolojik gelişmeler ile birlikte köy odalarına olan ihtiyaç neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. Bu sebeple mevcut köy odalarının birçoğu ya tamamen yok olmuş ya kaderine terk edilmiş ya da asli hallerini yekten kaybederek yepyeni konutlara dönüşmüştür. Türk mimarisinin sivil ve yerel mimarlık özelliklerini barındıran ve aynı zamanda Türk kültürünün misafirperverlik ve dayanışma geleneklerini somutlaştıran bu mimari eserler, öncelikle koruma altına alınmalı ardından aslına uygun restore edilerek gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Ecdadımızın yaşam tarzını ve kültürel birikimini yansıttığı mimari bakiyeler olan köy odalarının korunması, Türk kültürünün gelecek nesillere tam anlamıyla aktarılması açısından önemli birer araçtır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Anadolu'da kırsal mimarlık, *Çekül Vakfı Tarihi Kentler Birliği*, 2012.
- Bağbaşı, T. (2024). Yozgat Esenli Köyü köy odalarının sanatsal ve sosyokültürel işlevleriyle incelenmesi, 26. *Orta çağ ve Türk dönemi kazıları ve sanat tarihi araştırmaları kitabı*, Ankara, 1727-1812.
- Bağbaşı, T. & Sağıroğlu Arslan, a. (2022). "Yozgat Çayıralan ilçesi Yukarıyahyasaray Köyü köy odaları, 22. *Orta çağ ve Türk dönemi kazıları ve sanat tarihi araştırmaları kitabı*, Konya, 1033-1058.
- Bulut, M. (2017). Sivas İlbeyli köy odaları, *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, (1), 13-31.
- Ekici, M. (1990). Batı Anadolu köy odaları, *Türk Kültürü*, XXVIII, 744-751.
- Ersoy, G. A. (2017). Yozgat Büyükincirli Köyü köy odaları, *Kalemşi*, 5, (10), 91-117.
- Gürsoy, E. (2021). Türk halk mimarisi örneklerinden Kütahya/Gediz köy odaları, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 27, (107), 721-747.
- Karabulut, K. (2020). *Sivas'ta geleneksel konut mimarisi*, (Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Karpuz, H. (2000). Konya köy odalarının kültür ve sanat değeri, *Emin Bilgiç Hatıra Kitabı*, İstanbul, 319-361.

- Karpuz, H. (2014). İç Anadolu bölgesi köy odaları, XVI. Orta çağ-Türk dönemi kazıları ve sanat tarihi araştırmaları sempozyumu bildirileri, 1, Sivas, 455- 462.
- Karpuz, H. (2013). Kadınhanı'nda halk mimarisi", Prof. Dr. Hakkı Önkal'a Armağan, İzmir, 131- 147.
- Özdeğer, O. M. (2019). Sivas İlbeyli köylerinde köy odaları, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öz, M. A. (2002). Bütün yönleriyle Ulaş ilçesi tarihi ve coğrafyası, Sivas.
- Özkan A. (2012). Geçmişten günümüze Konya ili Akören ilçesinde bulunan köy odaları, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniveristesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 1, 1-4.
- Sevindik, A. (2013). Halk hukuku ve köy odaları: Sivas Şarkışla Gümüştepe köyü örneği, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sözen M. & Eruzun, C. (1992). Anadolu'da ev ve insan, Emlak Bankası.
- Tay, L. (2018). Gülşehir-Gümüşkent köy odası, III. Uluslararası Akdeniz sanat sempozyumu kültürel mirasın korunması ve yaşatılması, Antalya, 244-253.
- Tay, L. (2019). Korkuteli Akyar köy odaları, Antalya kitabı- Antalya'da Türk İslam medeniyetinin izleri, 2, Konya, 600-615.
- Yazar, T. & Çelemoğlu, Ş. (2020). Sivas-Ulaş Acıyurt Camisi ve bezemeleri, Sanat Tarihi Dergisi, 29, (2), 635-677.